

1. Türkiye'nin Rekabetçilik Görünümü

1.1. Politika Boyutu ve Tartışma

- **Politika öncelikleri:**

- Türkiye'nin küresel rekabet gücünü artırmak için öncelikle inovasyon, dijitalleşme ve enerji maliyetlerinin düşürülmesine odaklanması gerekir.
- Eğitim ve iş gücü kalitesinin yükseltilmesi, uzun vadeli sürdürülebilirliğin anahtarıdır. **Yapısal reform eksen:** Türkiye'nin rekabetçiliğini kalıcı kılacak üç yapısal reform alanı: (i) Eğitim – STEM altyapısı, (ii) Enerji verimliliği ve yenilenebilir yatırımlar, (iii) Kurumsal yönetim ve hukuki öngörülebilirlik.
- **Dış politika bağlantısı:** AB–Türkiye Gümrük Birliği modernizasyonu ve Orta Koridor lojistik hattı, Türkiye'nin jeoekonomik konumunu güçlendirebilecek iki temel diplomatik fırsattır.
- Diplomatik pozisyonlanma

- **Güncel düzenlemeler:**

- AB'nin Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) ve küresel yeşil dönüşüm, Türkiye için hem risk hem fırsat yaratmaktadır.
- Bu düzenlemelere uyum sağlanamazsa pazar kayıpları yaşanabilir. Uyum sağlanması halinde ise Türkiye yeni pazar avantajları elde edebilir.

2. Rekabetin Ürün Boyutu: Ürün karmaşıklığı kavramı:

2.1. Product Complexity Index (Hidalgo ve Hausmann, 2009):

- Çeşitlilik (diversity) = Bir ülkenin kaç farklı ürünü üretebildiği
- Yaygınlık (ubiquity) = O ürünün kaç ülkede üretilebildiği

Bir ülkenin karmaşık ürün üretme kapasitesi, bilgi birikiminin derinliğini gösterir.

Hidalgo ve Hausmann (2009) yaklaşımında “productive knowledge” kavramının önemi:

Bir ülke ne kadar karmaşık ürün üretebiliyorsa, o kadar derin ve çeşitli “productive knowledge” birikimine sahiptir.

- Bu bilgi birikimi —tıpkı bir organizmanın DNA’sı gibi— ekonominin neleri üretebileceğini, hangi ürünlerde uzmanlaşabileceğini ve yeni ürünlere ne kadar kolay geçiş yapabileceğini belirler.
- Bu bilgi soyut değil, üretim süreçlerine gömülüdür.
- Yani patent almakla veya bir makine ithal etmekle otomatik olarak edinilmez; kurumsal, beşerî ve teknolojik kapasiteyle birlikte gelişir.
- Gelişmiş ülkeler sadece daha fazla bilgiye değil, çeşitli bilgi kombinasyonlarına sahiptir.
- Bu nedenle üretimlerinde daha fazla “yeniden kombinasyon” yaparak yeni ve karmaşık ürünler geliştirebilirler.
- **Türkiye açısından önemi:** Ülkemizin karmaşık ürünlerdeki bilgi tabanı henüz o ürünlerin gerektirdiği bilgi kombinasyonunu ve koordinasyon kapasitesini tam olarak sağlayamıyor. Bu yüzden sadece teknoloji ithalatı değil, beceri geliştirme, kurumsal öğrenme ve inovasyon ekosistemi kurmak gerekiyor — çünkü “productive knowledge” sermaye gibi taşınabilir değil, inşa edilmesi gereken bir kolektif varlıktır.

2.2. Rekabetçilik ile karmaşıklık ilişkisi

Karmaşık ürünlerin ihracat sepetindeki varlığının artması daha yüksek ekonomik büyüme, gelir düzeyi ve inovasyon kapasitesiyle ilişkilidir.

Peki, yüksek karmaşıklık her zaman yüksek rekabet mi getirir?

4.3. Türkiye'nin genel ihracat dönüşümü

- 1980'lerden günümüze ihracat yapısındaki değişimi
- Yüksek teknoloji payında %3–4 civarındaki atalet
- En karmaşık ürünlerde (PCI>2) payımız sadece %0.02.

Okuma: Product Complexity and Export Competitiveness: Evidence from Türkiye (Duman ve Sivrikaya, 2025)

- 1996–2021 dönemi, 647 ürün – 217 ülke verisi.
- CEV (ihracat hacmi artışı)
- PCI (ürün karmaşıklığı)
- REER (reel efektif döviz kuru)
- GDP (yurt dışı talep)
- GCI (genel rekabet gücü)

Çalışmanın GMM yöntemiyle tahmin edilmesi ve dinamik model kurulmasının önemi: İhracat rekabetçiliğini etkileyen değişkenler arasında olası endojenlik ve ölçüm hatalarını kontrol etmede etkilidir. Ayrıca modelin dinamik kurulması, geçmiş ihracat performansının (gecikmeli değerlerin) mevcut rekabet düzeyini etkilediğini varsayarak zaman içinde süregelen etkilerin daha gerçekçi biçimde yakalanmasını sağlar.

Temel bulgular:

- **PCI katsayısı negatif ve anlamlı: Türkiye karmaşık ürünlerin rekabetinde zorlanıyor.**
 - Yüksek üretim maliyetleri, beceri eksikliği, teknoloji bağımlılığı.
- **REER etkisiz: Döviz kuru dalgalanmaları rekabetçiliği belirlemiyor.**

- Türkiye’de kurdan çok yapısal faktörler rekabetçilik düzeyinde belirleyici rol üstleniyor.
- Dış talep (GDP) ve GCI pozitif: Hedef pazarların gelir artışı ve Türkiye’nin genel rekabet ortamı ihracatı destekliyor.
- PCI x REER etkileşimi pozitif: Karmaşıklık arttığında kur tarafından gelecek olumsuzluklar törpülenebiliyor.

Tartışma: Karmaşık/nitelikli ürün ihracatçısı güçlü TL’den de fayda görebilir.

Çıktılar:

- Yüksek karmaşıklık üretmek tek başına yeterli değil.
- AR-GE, beceri dönüşümü ve teknolojiye dayalı sanayileşme vurgusu.
- İstikrarlı kur, inovasyon altyapısı, makroekonomik güven ortamı.
- Türkiye karmaşık ürün üretmeyi öğreniyor ama bunu rekabete çeviremiyor.

Haftanın ödevi: “Geçtiğimiz hafta hazırladığınız 2030 Türkiye’nin Rekabet Stratejisi Eylem Planı’na düzeltmeleriniz ne olurdu?”

Gelecek ders: Türkiye en büyük pazarı AB’deki gelişmeler ışığında rekabetçiliğini nasıl şekillendirir?